
ПОЛЯКОВА О. В.,

викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти, Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядаються дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, що стосуються проблеми оцінювальної діяльності вчителя початкових класів. Розглянуто поняття оцінювальної діяльності вчителя та вказано основні напрями удосконалення оцінювальної діяльності в умовах неперервної освіти, зокрема її післядипломної ланки.

Ключові слова: оцінювання, оцінювальна діяльність, післядипломна освіта.

В статье рассматриваются исследования отечественных и зарубежных учёных, касающиеся проблемы оценочной деятельности учителя начальных классов. Рассмотрено понятие оценочной деятельности учителя, указаны основные направления усовершенствования оценочной деятельности в условиях непрерывного образования, включая его последипломное звено. Ключевые слова: оценивание, оценочная деятельность, последипломное образование.

The development of the junior school teacher evaluational activities.

The article deals with the foreign and native researches on the junior school teacher's evaluational activities problem. It examines the concept of the teacher's evaluational activities and the main trends in the evaluational activities improvement at the permanent education conditions, especially its post-graduate branch.

Key words: evaluation, evaluational activities, Continuing Education

Новий зміст освіти на сучасному етапі розвитку вітчизняної школи та перехід до нової освітньої парадигми, пріоритетами якої є інтереси особистості, викликають потребу в удосконаленні процесу педагогічної діяльності.

Ключовою фігурою, яка формує новий зміст і якість, безумовно, є вчитель. Роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але й бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін.

Домінантною проблемою сучасної освіти стає підготовка педагога, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмета, а перш за все – фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань в контексті соціокультурного простору. Важливим є його вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Процес навчання це не тільки процес передачі та засвоєння знань і умінь, але й процес, що впливає на інтелектуальну, мотиваційну та особистісно – емоційну сфери особистості. Одним із ефективних шляхів, що сприяють розвитку особистості, є організація оцінювальної діяльності в освітньому процесі.

Проблема оцінки в професійній діяльності вчителя це не нова проблема. На всіх етапах розвитку школи, при посиленні демократичних засад в її організації, першочерговим завданням є пошук ефективних шляхів реалізації оцінювальної функції вчителя. Проте характер зв'язку оцінювальної діяльності вчителя та його професійно- педагогічної діяльності розумівся по-різному.

Проблема визначення ролі оцінювальної діяльності вчителя у структурі його професійної педагогічної діяльності істотно актуалізувалася в умовах модернізації вітчизняної освіти. Орієнтація суспільства і держави на забезпечення сучасної якісної освіти вимагає від учителя вміння вирішувати професійні завдання педагогічної діяльності, обумовлені викликами часу, в тому числі і завдання, пов'язані з оцінкою досягнень учнів

Разом з тим педагогічна практика свідчить про недостатню увагу вчителя до розвитку оцінювальної діяльності, що призводить до некоректних оцінок, які негативно впливають на мотивацію, самооцінку учня та результативність навчання. Необгрунтовані оцінки є причиною конфліктів вчителя з учнями та батьками.

Оцінювальна діяльність є важливим фактором професійної компетентності вчителя. У зв'язку з цим постає проблема пошуку нових технологій і методик розвитку оцінювальної діяльності вчителя-практика.

Разом з тим, проблема розвитку оцінювальної діяльності вчителя початкових класів ґрунтовно не досліджувалась вітчизняними вченими.

Мета статті – розкрити сутність та проаналізувати механізми оцінювальної діяльності вчителя початкових класів в системі післядипломної педагогічної освіти.

В педагогіці, психології, філософії накопичена певна сума знань, необхідних для розуміння і вирішення досліджуваної проблеми. Проте ці дослідження здебільшого стосуються феноменів «оцінки» й суміжних із ними категорій педагогічної науки. Проблема оцінювання та оцінки у різних аспектах висвітлена у працях вітчизняних та західних науковців: зміст і функції педагогічної оцінки (Б.Г. Ананьєв, Ю.К. Бабанський, В.П. Беспалько, Ш.О. Амонашвілі, Н.М. Бібік, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинський); вимоги до контролю та оцінки засвоєння рівня знань (І.Я. Лернер, І.С. Якиманська, М.С. Вашуленко, В.Ф. Паламарчук, Я.П. Кодлюк, О.С. Снісаренко, Н.Л. Бежанова, Н.Ф. Тализіна, А.В. Усова); вплив рівня педагогічної майстерності на процес оцінювання знань і вмінь учнів (Н.М. Божко, Н.В. Кузьміна, В.І. Ковальчук, О.М. Пехота, В.А. Семиченко), організація оцінювальної діяльності в умовах інноваційного розвитку школи (Г. Ю. Ксензова, О.Я. Савченко).

Необхідність реформування оцінювальної діяльності визнається сьогодні багатьма вченими (Є.П. Белозерцев, І.Ф. Ісаєв, В.В. Серіков, В.А. Сластьонін, В.С. Соколов, П.І. Сікорський, О.Я. Савченко та ін.)

У педагогічній науці розглянуті проблеми, що виникають у вчителів під час оцінювання освітніх результатів молодших школярів (В.А. Афанасов, А.Д. Демінцев, Т.С.Полякова, В.Л.Синебрюхова, Т.І. Шамова, В.А. Семиченко, В.А. Заслуженюк та ін.).

Проте, робота з розвитку оцінювальної діяльності вчителів початкових класів, що вже мають відповідну освіту, рівень професійної кваліфікації, досвід педагогічної діяльності залишається поки що малодослідженим явищем.

Психологічний довідник вчителя пропонує наступне тлумачення поняття: «Оцінювальна діяльність учителя здійснюється з метою виявлення стану знань, умінь і навичок школярів, а також сприяння розвитку особистості кожного учня як суб'єкта навчання»[3, с. 109].

Поняття оцінювальна діяльність вчителя з'явилося порівняно недавно в дослідженнях С.Л. Копотева, Г. Ю. Ксензової, А.В. Куликовського, Н.В. Селезньова та ін.

Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, а також нові дослідження вказують на необхідність організації навчання та оцінювальної діяльності учнів як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу.

Особливістю оцінювальної діяльності в навчально-виховному процесі є її двобічний характер: з одного боку, має місце оцінювальна діяльність педагога, з іншого – учнів.

На думку Ш.А. Амонашвілі, Є.Д. Божович, Л.І. Божович, Г.Ю.Ксензової, В.М. Полонського, Н.В. Селезньова процес оцінки знань, оцінювання – самостійна діяльність, що супроводжує професійну діяльність вчителя. При цьому даний вид діяльності ці вчені називають по-різному.

Так Ш.А. Амонашвілі вважає, що оцінка є діяльністю оцінювання, здійснюваною людиною. Педагог-новатор розуміє оцінку як «процес співвідношення ходу або результату діяльності з наміченими в задачі нормами» [1, с.163]. При цьому під кінцевим результатом педагогічної оцінки Ш.А. Амонашвілі розуміє оцінку як основу соціального контролю.

Н.В. Селезньов вказує на різносторонній характер оцінювальної діяльності в навчально-виховному процесі, виділяючи такі аспекти, як аксіологічний, рівневий і стимулюючий.

Основне значення аксіологічного аспекту Н.В. Селезньов бачить у розвитку таких показників оцінювальної діяльності педагога і учнів, як обсяг, глибина, самостійність оцінки та її повну відповідність цінностям [8, с.53].

Г.Ю. Ксензова у дослідженні «Оцінювальна діяльність учителя» звертає увагу на тісний зв'язок оцінювальної діяльності вчителя і технологій навчання, які він використовує. Автор зазначає, що основою є: відмінність у змісті оціночних актів, здійснюваних на основі різних педагогічних технологій, що полягають у орієнтації на застосування індивідуальних або загальноприйнятих норм [6, с.35].

На думку Б.Г. Ананьєва [2, с.130], педагогічна оцінка є «фактом безпосереднього керівництва учнем», умовою психологічного розвитку учня є знання ним власних можливостей і результатів навчання. Б.Г. Ананьєв виділяє дві функції педагогічної оцінки: орієнтувальну (оцінка виступає як спосіб визначення рівня досягнень учнів) і стимулюючу (спонукання особистості до подальших дій). Педагогічна оцінка розрізняється за рівнем узагальненості, способами пред'явлення й оцінювальним впливом.

В.М. Полонський [13, с.23] виділяє компоненти педагогічної оцінювальної діяльності: визначення цілей навчання, вибір контрольних завдань, знакова оцінка. Щоб оцінити якість знань В.М. Полонський висуває ряд показників: повноту, глибину, згорнутість знань. Такий підхід характерний для традиційної системи навчання, коли мету й критерії оцінювання визначає вчитель.

В представлених дослідженнях виділяються необхідні компоненти процесу оцінювальної діяльності, це:

- визначення цілей навчання;
- вибір контрольних завдань, що визначають досягнення цих цілей;
- позначку чи інший спосіб вираження результатів перевірки.

Всі ці компоненти взаємопов'язані і кожен має вплив один на одного.

Удосконалення педагогічної майстерності вчителя, набуття ним досвіду

інноваційної діяльності та розвиток фахової компетентності є одним із пріоритетних завдань системи післядипломної педагогічної освіти, про що свідчать дослідження І.М. Авдєєвої, Л.М. Гури, М.І.Лапенюк, В.І. Ковальчука, В.І.Маслова, В.В. Олійника, Н.Г.Протасової, В.І. Пуцова, Т.І. Сущенко та ін.

На нашу думку, система роботи з розвитку оцінювальної діяльності вчителя повинна відбуватись безперервно – на курсах підвищення кваліфікації, враховуючи міжкурсовий період та самоосвіту.

Особливу увагу розвитку оцінювальної діяльності варто приділити в міжкурсовий період, здійснюючи організаційний, інформаційний, навчальний та науково-методичний супровід діяльності педагогів.

Цей супровід забезпечують викладачі, методисти, психологи ІППО, які володіють одночасно і теоретичними аспектами змісту, методики викладання предмета, нормативними правовими документами, питаннями стану та якості викладання предмета і практичними напрямками роботи.

Саме в оновленні системи оцінювання освітніх досягнень школярів, методична підтримка цього процесу відіграє важливу роль. Це і оперативне інформування педагогів, динамічне реагування на зміни в освіті тощо.

Організація методичної роботи в міжкурсовий період – частина системи безперервної освіти педагогів, яка носить практико-орієнтований, індивідуалізований характер, будується на діагностичній основі, гнучко реагує на запити педагогів і забезпечує їхнє професійне самовдосконалення.

Співпраця методиста ІППО і вчителя – найефективніший спосіб надання професійної допомоги та створення умов для вдосконалення, професійного та особистісного зростання педагога.

З метою реалізації зазначеної проблеми, та забезпечення вчителів початкових класів досвідом в оцінювальній діяльності на базі ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, нами вибудована система роботи з учителями з розвитку оцінювальної діяльності вчителя початкових класів, яка включає фахові модулі, круглі столи, семінари, індивідуальну роботу з педагогами, участь у різноманітних заходах.

Висновки. Таким чином, аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, що стосуються проблем оцінювання, оцінки й суміжних із ними категорій педагогічної науки, які повинні стати методологічною засадою для розробки й упровадження нових методик розвитку оцінювальної діяльності вчителя початкових класів у післядипломній освіті, дає змогу зробити такі висновки.

Для того щоб розвивати оцінювальну діяльність вчителя початкових класів у системі підвищення кваліфікації технологічно, необхідно:

- створити варіативний навчально-методичний комплекс, який відповідає цілям і змісту загального та індивідуально орієнтованого підвищення кваліфікації, що забезпечує виконання навчальної програми розвитку оцінювальної діяльності

вчителя початкових класів відповідно до сучасних вимог;

- розвивати відповідне методично-інформаційне, професійно-орієнтоване середовище;

- здійснювати науково-методичний супровід, спрямований на розвиток оцінювальної діяльності вчителя початкових класів;

Створюючи такі організаційно-педагогічні умови, оцінювальна діяльність вчителя початкових класів буде:

- наповнена змістом, відповідним цілям особистісно орієнтованої парадигми освіти та вимогам до освітніх результатів молодших школярів, що виступають в якості критеріїв їх оцінки;

- забезпечена технологією оцінювальної діяльності, що відповідає принципам особистісно та діяльнісно-орієнтованої освіти, що сприятиме формуванню та розвитку особистості молодшого школяра.

Література:

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников: Экспериментально-педагогическое исследование. – М.: Педагогика, 1984. – 296с.

2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2 т. / Б. Г. Ананьев. – М.: Просвещение, 1980. – Т. 2. – 187 с.

3. Андрієвська В.В. Психологічний довідник учителя. Книга 2 (Е-О) – К.: Главник., 2005. – 112 с.

4. Балашова С., Беспалько Л. Формування дослідницьких здібностей у процесі контролю знань та умінь молодших школярів // Початкова школа. – 2004. – № 5. – с. 8-10.

5. Змеев С.И. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых.- М.: ПЕРСЭ, 2003. -207с.

6. Ксензова Г.Ю. Оціночна діяльність учителя. – М.: Педагогічне суспільство Росії, 1999. – 121с.

7. Семиченко В., Заслуженюк В. Проблема педагогічного оцінювання // Рідна школа. – 2001. -- №7. – с. 3 – 9.

8. Селезньов В.М. Розвиток оціночної діяльності вчителя та учнів у навчально-виховному процесі. Автореферат дисс.... д-ра пед. наук, 13.00.01, Борисоглебськ, 1997р.- 25с.

9. Снісаренко О.С., Бежанова Н.Л. Развитие готовности учителей к формированию оценочных умений у младших школьников в последипломном образовании: Методические рекомендации. – Севастополь, 2006. – 58 с.

10. Полонський В.М. Оцінка знань школярів. – М.: Знание, 1981. – 96с.